

## БАЛАНС ПУБЛІЧНИХ І ПРИВАТНИХ ІНТЕРЕСІВ У ДЕРЖАВНОМУ РЕГУЛЮВАННІ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ

### BALANCE OF PUBLIC AND PRIVATE INTERESTS IN STATE REGULATION OF THE FINANCIAL SERVICES MARKET UNDER MODERN CHALLENGES AND THREATS

У статті розкриваються загальнотеоретичні та практичні проблеми співвідношення публічних і приватних інтересів у державному регулюванні ринку фінансових послуг в умовах воєнного стану. Динамічність процесів, що відбуваються у фінансовій системі країни, існуючий механізм державного регулювання та нагляду ринку фінансових послуг в Україні під впливом сучасних викликів та загроз потребує формування якісно нової, європейської моделі регулювання діяльності з надання фінансових послуг. Висвітлення меж, принципів, порядку та форм втручання регулятора у цю сферу відносин, що здійснюється крізь призму співвідношення публічного та приватного інтересу актуалізує проблематику публікації. Визначено ознаки, що характеризують зміст категорій «інтерес», «публічні інтереси», «приватні інтереси», «національні інтереси». Проблема досягнення публічних інтересів у сфері надання фінансових послуг в умовах запровадження режиму воєнного стану розглядається через зміст інститутів «національна безпека», «економічна безпека», «фінансова безпека». На підставі дослідження чинників впливу на зміну пріоритетів тих чи інших інтересів на певному етапі державотворення, обґрунтовується домінування публічних інтересів на сучасному етапі. Визначено, що наявність публічного інтересу відповідно до законодавства України може бути підставою для обмеження конституційних прав та свобод особи та виникнення дисбалансу між публічним та приватним інтересом. Доведено, що забезпечення публічного інтересу у регулюванні діяльності з надання фінансових послуг в умовах воєнного часу має здійснюватися за максимально можливого дотримання приватних інтересів та захисту прав споживачів фінансових послуг. Обґрунтовується, що реалізація і публічних інтересів держави є об'єктивною умовою сталого розвитку суспільства, задля чого державна влада застосовує правові механізми, що можуть супроводжуватись обмеженням приватних інтересів. Визначено, що порядок обмеження прав має відбуватися лише відповідно до закону з дотриманням принципів пропорційності, справедливого балансу між публічними та приватними інтересами. Сформульовані основні детермінанти впливу на динаміку нормотворчості у сфері надання фінансових послуг, напрямки модернізації спеціального законодавства та очікувані результати.

**Ключові слова:** публічні інтереси, приватні інтереси, баланс приватних і публічних інтересів, державне регулювання ринку фінансових послуг, національна безпека, фінансова безпека, забезпечення фінансової безпеки.

вих послуг, національна безпека, фінансова безпека, забезпечення фінансової безпеки.

The article discusses the general theoretical and practical problems of balancing public and private interests in state regulation of the financial services market during times of war. The dynamic processes in the country's financial system, the existing mechanism of state regulation and supervision of the financial services market in Ukraine under the influence of modern challenges and threats require the formation of a qualitatively new, European model of regulating financial services activities. The delineation of the limits, principles, procedures and forms of regulator intervention in this area of relations, which is carried out through the prism of the relationship between public and private interest, highlights the issue of publication. The features that characterize the content of the categories "interest," "public interest," "private interest," and "national interest" are defined. The achievement of public interests in the provision of financial services during times of war is considered through an understanding of the institutions of "national security," "economic security," and "financial security." Based on the study of factors influencing changes in priorities of certain interests at a certain stage of state formation, the dominance of public interests at the present stage is justified. It is determined that the presence of public interest according to Ukrainian legislation may be a basis for restricting constitutional rights and freedoms of an individual and for an existing imbalance between public and private interest. It is proven that ensuring public interest in regulating financial services activities during times of war should be carried out while maximizing compliance with private interests and protecting the rights of financial services market participants. It is justified that the realization and protection of state interests is an objective necessity for ensuring the development of society, for which state power applies legal mechanisms that may be accompanied by restrictions on private rights. Limitations on rights may occur strictly in accordance with the law, with observance of the principles of proportionality, fair balance between public and private interests, and other components of the rule of law. Taking into account the circumstances of war, the main determinants of the dynamics of norm-setting in the financial services sector are formulated.

**Key words:** public interests, private interests, balance of private and public interests, state regulation of the financial services market, national security, financial security, ensuring financial security.

УДК 351:336.7  
DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2023.38.17>

**Кузьменко К.Е.**  
аспірант кафедри управління та адміністрування  
Комуніальний заклад вищої освіти  
«Вінницька академія безперервної освіти»

**Постановка проблеми** у загальному вигляді. Неефективність механізмів державного регулювання діяльності з надання фінан-

сових послуг впродовж майже усього періоду незалежності спричинила бурхливу трансформацію даного сектора впродовж останніх

трьох років. Попри достатній період часу, що пройшов з того моменту, питання розбудови сучасної та ефективної моделі регулювання та нагляду з боку держави за ринком фінансових послуг України залишається і досі актуальним та дискусійним.

Реформи у державному регулюванні національного ринку фінансових послуг, що були запроваджені у липні 2020 року, а саме спліт регулювання, мало на меті удосконалення функцій із державного регулювання галузі. Існуюча в країні тривалий час модель з трьома регуляторами ринку фінансових послуг, а саме, Нацкомфінпослуг, НКЦПФР та НБУ виявилась неефективною та такою, що не відповідає світовим практикам регулювання. Сьогодні сфера надання фінансових послуг є особливо чутливою до сучасних викликів і загроз. Вплив таких непередбачуваних чинників як пандемія COVID-19 та повномасштабна війна на території України лише загострили необхідність удосконалення механізмів державного регулювання та нагляду за діяльністю з надання фінансових послуг задля забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** На мультидисциплінарну та комплексну природу відносин у сфері надання фінансових послуг вказує той факт, що різні аспекти функціонування, державного регулювання цього ринку досліджували представники багатьох галузевих наук, а саме: публічного управління, юриспруденції, економіки тощо. Вагомий внесок у формування теоретично-методологічних і практичних аспектів державного регулювання ринку фінансових послуг внесли такі провідні вчені, як: В. Авер'янов, І. Андрушко, О. Барановський, Р. Бачо, А. Бондаренко, Н. Внукова, Д. Гетманцев, С. Глібко, Е. Дмитренко, Ю. Ковбасюк, М. Крупка, В. Місюра, А. Монаєнко, О. Музика-Стефанчук, В. Поєдинок, В. Полюхович, В. Стельмах, Т. Смовженко, В. Тимошина, Ю. Тихомиров, В. Ходаківська, Т. Фулей та ін.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значний внесок провідних вчених у розв'язанні даної проблеми, варто вказати, що питання забезпечення справедливого балансу публічного і приватного інтересу при здійсненні державного регулювання та нагляду за діяльністю з надання фінансових послуг в умовах повномасштабної війни раніше не досліджувались. Необхідність комплексного та системного наукового аналізу механізму державного регулювання та нагляду ринку фінансових послуг в Україні також обумовлена, як динамічністю процесів, що відбуваються у фінансовій сис-

темі країни, так і потребою аналізу впливу сучасних викликів та загроз на формування якісно нової, європейської моделі регулювання діяльності з надання фінансових послуг. Будучи однією з найважливіших складових фінансової та економічної систем, ринок фінансових послуг потребує дієвого та ефективного державного регулювання та нагляду особливо в умовах війни в Україні, відповідно, висвітлення меж, принципів, порядку та форм втручання регулятора у цю сферу відносин, що здійснюється крізь призму співвідношення публічного та приватного інтересу актуалізує проблематику дослідження.

**Мета статті** полягає в обґрунтуванні теоретичних засад й розробці пропозицій щодо удосконалення механізмів державного регулювання ринку фінансових послуг України в умовах сучасних викликів та загроз на основі оптимізації балансу публічного та приватного інтересів та забезпечення фінансової безпеки держави.

**Виклад основного матеріалу.** Традиційно в основі ефективної діяльності будь якого ринку лежить дієвий механізм державного регулювання відносин між його суб'єктами. Держава визначає і контролює організаційно-правові засади функціонування тієї чи іншої сфери, встановлює базові правила економічних стосунків учасників ринку шляхом необхідного унормування, як-то встановлення правил ліцензування їх професійної діяльності, порядку надання фінансових послуг, форм державного регулювання та нагляду, встановлення відповідальності за порушення правил тощо. Свого часу недостатня ефективність державного регулювання та нагляду, надмірна зарегульованість дозвільних процедур для фінансових установ обумовили реформування галузі.

Старт спліт реформи став початком трансформаційних змін у НБУ та НКЦПФР як у державних інституціях, наділених владними повноваженнями щодо реалізації регулятивних, контролюючих та наглядових функцій. Запроваджена у 2020 році реформа передбачала, по-перше, ліквідацію Нацкомфінпослуг; по-друге, перехід повноважень Регулятора до двох суб'єктів – НБУ та НКЦПФР; по-третє, створення дієвого механізму реалізації та захисту прав споживачів фінансових послуг.

Повномасштабне вторгнення РФ на територію України та запровадження воєнного стану, відповідно до Указу Президента «Про введення воєнного стану в Україні» [1] допускає тимчасове, обумовлене такою загрозою обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інте-

ресів юридичних осіб. Конституційні гарантії необмеженості основних прав і свобод людини і громадянина, що містяться у ст. 64 Основного закону [2] передбачають саме випадки таких обмежень. Отож, введення воєнного стану обумовило трансформацію регулювання усіх сфер суспільного життя та спричинило зміни нормативно-правового регулювання багатьох суспільних відносин. Свого часу криза COVID-19 загострила проблеми з обмеженням приватних інтересів фізичних та юридичних осіб, адже встановлення карантинних заходів викликало встановлення заборон та обмеження цілої низки прав, але справжнім несподіваним викликом часу, який кардинально змінив пріоритети нашої країни та вплинув на кожного її громадянина, стала саме війна.

Межі та обсяги обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, що передбачені ст.ст. 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України встановлені в ч. 3 Указу Президента «Про введення воєнного стану в Україні» [1]. Такі обмеження припускаються тимчасовими, але ніхто не може прогнозувати, скільки триватимуть військові дії, та якими будуть їх реальні масштаби. На наш погляд, це може створювати певні ризики «публіцизації» приватного права, призводити до надмірного втручання органів державної влади в конституційний статус особи. Свого часу пандемія коронавірусної хвороби, а тепер і повномасштабна війна, викрила цілу низку проблем, серед яких проблема допустимості обмеження прав людини та дотримання балансу між публічними та приватними інтересами.

Суттєва трансформація суспільних відносин під впливом подій, що відбуваються в Україні, на думку О.О. Дмитрик, зумовила докорінну зміну правового регулювання суспільних відносин. Це означає, що здійснення відносин, у тому числі фінансових, відбувається відповідно до встановленого в державі правового режиму, наразі режиму воєнного стану. Вчена зазначає, що в такій ситуації, в якій опинилась країна, вибір того чи іншого режиму залежить від умов, які є особливими, ступеня кризовості надзвичайної ситуації та характеристик її елементів: ступеня та виду загрози безпеці; характер вражаючих факторів; масштаб і час виникнення надзвичайної ситуації; різноманітність наслідків тощо. У такій ситуації, важливо характеризувати такі умови реалістично, без підміни понять, на засадах верховенства права, пропорційності, соціальної справедливості, розумних очікувань, послідовності правового регулювання, неприпустимості нівелювання права порядок його реалізації тощо [3, с. 22–23].

Отож, встановлення загального чи спеціального правового режиму регулювання певних суспільних відносин, зміна пріоритетів між публічними та приватними інтересами залежить від різних викликів та загроз (пандемія коронавірусної хвороби; запровадження надзвичайного або воєнного стану). Наразі запровадження воєнного стану в країні має на меті відвернення загрози, відсіч збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності. В такій ситуації, вбачається цілком виправданими випадки, коли приватний інтерес поступається публічному, як наслідок - держава намагається захистити суспільні інтереси за рахунок обмеження приватних інтересів.

О.І. Миколенко досліджує питання можливих змін в пріоритетах між державними, суспільними і приватними інтересами на прикладі запровадження надзвичайного стану. Залежно від того, що стало причиною введення надзвичайного стану, вчений виділяє різні види інтересів. Якщо введення надзвичайного стану пов'язано із виникненням надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, то бачимо, що за рахунок обмеження приватних інтересів держава намагається захистити суспільні інтереси, тобто забезпечити безпеку і здоров'я громадян. Коли ж введення надзвичайного стану пов'язано із спробою захоплення державної влади, то бачимо, що за рахунок обмеження приватних інтересів та тимчасового ігнорування інтересів суспільства держава намагається захистити свої інтереси, тобто відвернути загрози та захистити конституційний лад. Таким чином, інтереси суб'єктів правовідносин вчений диференціює на три види: інтереси окремої особи чи невеликої групи осіб, які визнаються і захищаються державою; інтереси суспільства, які визнаються більшою частиною суспільства і забезпечуються державою; інтереси держави, які визнаються всім суспільством і які є важливими для нормального функціонування держави як політико-територіальної організації суспільства (збереження державного режиму та форми правління в країні шляхом захисту конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості України, тощо) [4, с. 103].

Наразі в країні запроваджений не надзвичайний, а воєнний стан, тому надважливість та надзначимість публічного інтересу, його пріоритет над приватним інтересом у біднячій сфері суспільних відносин, в тому числі і у сфері надання фінансових послуг є беззапе-

речним. Хоча попри повномасштабну війну, яка стала причиною зміни пріоритетів в інтересах, на нашу думку, має бути максимально збережена співмірність (справедливість, пропорційність, розумність, оптимальність) балансу між публічними та приватними інтересами. Відтак, виникає доктринальна проблема допустимості обмеження прав людини, яка розглядається у контексті колізії приватного та публічного інтересів. Вирішення цієї теоретичної проблеми передбачає моделювання на практиці алгоритму дій влади, спрямованих на досягнення та захист публічного інтересу в умовах війни.

Проблема поділу права на публічне і приватне, а саме визначення критеріїв такого поділу, серед яких і правовий феномен «інтерес», не є новою. Доктринальні та сучасні підходи до висвітлення проблематики вирізняються дискусійністю та відсутністю єдиного підходу. Традиційною при характеристиці публічного права залишається така ознака, як домінанта суспільно значущого, державного, публічного інтересу, що досягається за рахунок дій влади. Що ж до права приватного, то однією з його ознак традиційним є пріоритет приватного інтересу, який безпосередньо пов'язаний із здійсненням суб'єктивних приватних прав. Отож, особливості публічного і приватного права ґрунтуються також і на відмінностях між загальним благом і приватним інтересом.

Існування моделі розумного балансу між суспільними та індивідуальними інтересами притаманно громадянському суспільству та демократичній державі. Забезпечення оптимального балансу між публічними та приватними інтересами в умовах повномасштабної війни в країні є надзвичайно складним завданням, а розв'язання цієї проблеми має науково-теоретичний та прикладний характер, особливо враховуючи той факт, що наразі відсутні нормативно визначені критерії досягнення такого балансу.

Для розуміння критеріїв розбудови оптимальної моделі дотримання балансу публічних та приватних інтересів в умовах воєнного стану зупинимось на загальній характеристиці основоположних категорій.

О.П. Хамходера на підставі аналізу доктринальних поглядів на проблематику, формулює висновок, що публічний інтерес має соціальну природу і спрямований на задоволення потреб усього населення або його значних соціальних утворень; а потреба, що є об'єктом публічного інтересу, має найвищу соціальну цінність, внаслідок чого така потреба і, відповідно, похідний від неї публічний інтерес закріплюються в об'єктивному праві і підлягають правовій охороні [5, с. 37].

В рішенні Конституційного Суду України № 3-рп/99 від 8 квітня 1999 року представлені ознаки розмежування категорій «інтереси держави» та «інтереси інших учасників суспільних відносин» в конституційній доктрині, а саме: «... Інтереси держави відрізняються від інтересів інших учасників суспільних відносин. В основі перших завжди є потреба у здійсненні загальнодержавних (політичних, економічних, соціальних та інших) дій, програм, спрямованих на захист суверенітету, територіальної цілісності, державного кордону України, гарантування її державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, охорону землі як національного багатства, захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання тощо ... Інтереси держави можуть збігатися повністю, частково або не збігатися зовсім з інтересами державних органів, державних підприємств та організацій чи з інтересами господарських товариств з часткою державної власності у статутному фонді. Проте держава може вбачати свої інтереси не тільки в їх діяльності, але й в діяльності приватних підприємств, товариств...» [6].

В чинному законодавстві також використовується категорія «національні інтереси», зокрема у ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» представлена наступна дефініція: «...10) національні інтереси України - життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян...» [7]. Пріоритети національних інтересів України унормовані в Указі Президента «Про Стратегію національної безпеки України» [8].

Національні інтереси, що конкретизовані у певних статтях основного закону та спеціальному законодавстві є публічними інтересами, вважаємо, що це найбільш значущі та вагомі для суспільства і держави інтереси на певному етапі державотворення. У науковій літературі доктринальне розуміння змісту, характерних ознак та особливостей реалізації публічного інтересу в різних сферах суспільного життя, а також співвідношення публічних та приватних інтересів у державному регулюванні окремих галузей економіки широко представлені в працях провідних вчених-юристів, але проблематика належного забезпечення економічної безпеки, в тому числі, фінансової та реалізації публічного інтересу на ринку фінансових послуг в умовах запровадження воєнного стану потребує розв'язання.

За офіційною позицією Конституційного Суду України, загальнодержавним інтересом з поміж інших, є гарантування економічної безпеки, яка має провідне значення у забезпеченні економічного суверенітету держави, її економічного розвитку та функціонує в межах загальної системи національної безпеки України. Фундаментальні засади та основні напрямки досягнення цілей і реалізації пріоритетів національних інтересів у сфері забезпечення економічної безпеки визначені у Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року від 11.08.20221 р. [9], а саме - національним інтересам України відповідає сталий розвиток національної економіки, інтеграція України в європейський економічний простір, розвиток рівноправного взаємовигідного економічного співробітництва з іншими державами. В Стратегії визначається два основних вектори реалізації національних інтересів в економічному секторі - напрям розвитку та безпековий напрям. Враховуючи той факт, що в країні майже два роки триває повномасштабна війна безпекові питання виходять на перший план.

В. Гнатенко пропонує тлумачити економічну безпеку не лише як стан захищеності національних інтересів, але і наявність й можливість застосування інструментів впливу на економічні процеси для гарантування добробуту людини в довгостроковому періоді. Економічна безпека сприяє створенню надійної та забезпеченої всіма необхідними засобами держави, захищеності національно-державних інтересів у сфері економіки. При цьому основним критерієм економічної безпеки є здатність економіки країни зберігати та підвищувати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз [10, с. 69]. З такою позицією вченого неможливо не погодитись, особливо зважаючи на вплив дестабілізуючих чинників та сучасних загроз фінансово-економічному розвитку країни та економічній безпеці країни в цілому.

Що ж до забезпечення стабільності функціонування ринку фінансових послуг в умовах воєнного стану, це безпосередньо пов'язано із фінансовою безпекою. Фінансова безпека є невід'ємною складовою економічної безпеки, а її роль та місце в системі зміцнення економічної безпеки держави в сучасних реаліях важко переоцінити. Як зазначають В. Білоус та М. Тернушак, фінансова безпека держави обумовлена: захищеністю фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин; достатнім рівнем фінансової незалежності, стабільності та стійкості фінансової системи країни в умовах впливу на неї зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників, що загрожують

національним інтересам у фінансовій сфері; здатністю фінансової системи держави забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та стале економічне зростання [11, с. 25].

Огляд наукових публікацій щодо змісту категорій «фінансова безпека», «забезпечення державної фінансової безпеки» лише дає підстави говорити про складну економіко-правову природу даного феномена та відсутність єдиного уніфікованого підходу до його розуміння як у законодавстві, так і у науково-теоретичних розробках.

Нам імпонує запропоновані А. Бондаренко авторські дефініції цих категорій: «Фінансова безпека – захищеність життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави у фінансовій сфері від загроз, на основі якої стабільно й ефективно функціонує фінансова система країни і завдяки якій задовольняються соціально-економічні потреби суспільства, створюються передумови стійкого позитивного розвитку національної економіки. Забезпечення державної фінансової безпеки – формування умов стабільного й ефективного функціонування фінансової системи країни (включаючи її грошову, бюджетну, кредитну, податкову і валютну складові), необхідної для задоволення соціально-економічних потреб суспільства і стійкого позитивного розвитку національної економіки» [12, с. 42].

Фінансова безпека держави охоплює в собі низку складових, кожна з яких, з одного боку можна розглядати, як відносно відокремлений елемент, а з іншого – всі ці елементи у своїй єдності становлять собою фінансову безпеку [3, с. 46]. Такими складовими загальної державної фінансової безпеки прийнято називати безпеку податкового, бюджетного сектора, безпеку ринку фінансових послуг тощо. Отже, досягнення публічних інтересів щодо забезпечення фінансової безпеки країни в умовах війни має співвідноситись із приватними інтересами усіх учасників ринку фінансових послуг, особливо споживачів цих послуг.

**Висновки.** Підсумовуючи, доречно зауважити, що сьогодні в країні, навіть попри війну, спостерігається жвавий законодавчий процес та якісне оновлення нормативно-правової бази на різних рівнях. Вбачається, що одним із першочергових завдань таких змін урегулювання ринку фінансових послуг є розбудова модерної та ефективної моделі регулювання та нагляду в умовах сучасних викликів та загроз. Зміни також обумовлені необхідністю захисту не тільки приватних інтересів, але в першу чергу, публічних інтересів усього суспільства. Однак, питання забезпечення оптимального

балансу приватних та публічних інтересів на ринку фінансових послуг залишається відкритим. Задля забезпечення фінансової безпеки продовжує діяти низка обмежень у сфері діяльності з надання фінансових послуг. Нажаль, сучасні реалії, зумовлені війною, вимагають нових підходів щодо забезпечення фінансової безпеки, та відповідно, досягнення публічного інтересу на ринку фінансових послуг.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2>
2. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Господарська діяльність та новітні технології: актуальні проблеми регулювання в умовах воєнного стану / за ред. О. О. Дмитрик, К. О. Токаревої. Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2022. 195 с.
4. Миколенко О.І. Публічний і приватний інтерес в адміністративному праві. *Правова держава*. 2016. № 24. С. 100–104.
5. Хамходера О. П., Пить І. Ю. Суб'єктивний публічний інтерес: теорія та прикладні перспективи. *Інтернаука*. 2021. № 1 (35). С. 27–39.
6. Рішення КСУ у справі за конституційними поданнями ВАСУ та Генеральної прокуратури України щодо офіційного тлумачення положень статті 2 АПК України справа про представництво прокуратурою України інтересів держави в арбітражному суді. № 3-рп/99 від 08.04.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-99#Text>
7. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
8. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни»: Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12>
9. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року: Указ Президента України від 11.08.2021 р. № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>
10. Гнатенко В. Основні складові економічної безпеки держави. *Державне управління*. 2021. № 1 (7). С. 66–82.
11. Білоус В., Тернущак М. Категорія «фінансова безпека держави» у теоретико-правовому вимірі. *Фінансова безпека України: сучасний стан правового регулювання та перспективи розвитку* : матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ірпінь, 26 жовтня 2023 р.). Ірпінь: Державний податковий університет, 2023. 312 с.
12. Бондаренко А. І. Механізми державного регулювання ринку фінансових послуг України. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2017. № 1 (16). С. 39–44.